

MİLLİ İRADE DÜŞÜNCESİNİN UYGULAMA ALANI BULMASI: TBMM’NİN AÇILIŞI*

FINDING A FIELD OF APPLICATION OF THE IDEA OF NATIONAL WILL: OPENING OF THE TURKISH GRAND NATIONAL ASSEMBLY

Süleyman HATİPOĞLU**

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 20/05/2020 Düzeltme/Revised: 09/06/2020

Kabul/Accepted: 18/06/2020

Araştırma Makalesi/Research Article

Atıf / Cite as: Hatipoğlu, S. (2020). Millî irade düşüncesinin uygulama alanı bulması: TBMM’nin açılışı. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 55-62.

ÖZ

Birinci Dünya Savaşı’ndan mağlup olarak çıkan Osmanlı Devleti sonuçta 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi’ni imzalamıştır. Bu mütarekeye göre İtilaf Devletleri, Osmanlı topraklarını kendi aralarında paylaşma, yani Şark Meselesini tamamının kendi istedikleri şekilde halletme imkânını bulmuşlardır. İtilaf Devletleri, Mondros Mütarekesi’ne dayanarak bir avuç Türk ata yurdunu da işgale başlamışlardır.

Bu işgaller karşısında Türk halkı, devletten beklediğini bulamamış canını namusunu vatanını korumak amacıyla savunma durumuna geçmiş ve milis kuvvetleri meydana getirerek İstiklal Harbi’ni başlatmıştır. Böylece Mondros Mütarekesi ile eli kolu bağlı bir hale getirildiği bir sırada tevekküle boyun eğmeyerek başkalarının kendisine tayin edeceği akıbeti kabul etmemiştir. Bunun üzerine Türk halkı haklarını savunmak amacıyla Millî Cemiyetler kurarak yaşama azim ve kararında olduğunu göstermiştir.

Bu sırada Mustafa Kemal Paşa, bu dağınık direnişleri birleştirmek amacıyla, Samsun’dan başlamak üzere Amasya, Erzurum ve Sivas’ta faaliyetlerde bulunmuş ve neticede Türk halkının millî iradesi doğrultusunda millî bir teşkilat kurmuştu. Bu da yetmezmiş gibi Türk İstiklal Harbi’nin en önemli belgesi olan ve ayrıca Türk halkının misyonunu taşıyan Misak-ı Millînin Meclis-i Mebusan’da kabul edilmesi ve bütün dünyaya ilan edilmesi İtilaf Devletleri’ni tedirgin etmişti.

Bundan sonra Ankara, yeni bir millet meclisinin açılması konusunda gündeme gelecekti. Böylece Ankara’da açılarak ulusal egemenlik düşüncesi gerçekleşecek ve Türkiye’nin önemli merkezi durumuna yükselecekti. Buna bağlı olarak TBMM en yüce kat olacak ve Türkiye’de asker, sivil bütün makamlar ve bütün millet bundan böyle İstanbul’a değil Ankara’daki Meclise bel bağlayacaktır. Türkiye’nin geleceği ile ilgili kararlar Ankara’da verilecek ve bütün gözler artık Ankara’ya çevrilecektir. Hulasa Millî İrade düşüncesinin uygulamaya geçmesi için yüce ve büyük bir meclisin açılması şarttı. Bu mecliste Ankara’da açılmış olan TBMM’dir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Atatürk, Millî İrade, Mondros Mütarekesi, TBMM.

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Dr. Öğr. Üyesi; Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay/Türkiye, suleymanhatipoglu2020@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-2231-7415

EXTENDED SUMMARY

The Ottoman Empire, which emerged from the first World War as a defeat, ultimately signed the Armistice of Mondros on October 30, 1918. According to this armistice, the Entente States had the opportunity to share the Ottoman lands among themselves, that is, to settle the Eastern issue in their own way. The Entente States began to invade a handful of Turkish ancestral lands based on the Armistice of Mondros.

In the face of these invasions, the Turkish people did not find what they expected from the state and started the war of independence by creating militia forces. Thus, they did not accept the fate that others would assign to them by not bowing to trust in a time when their hands were bound by the Armistice of Mondros. Thus the Turkish people showed their tenacity and determination to live by establishing national societies in order to defend their rights.

At the same time Mustafa Kemal Pasha, was engaged some activities that first started in Samsun then in Amasya, Erzurum and Sivas in order to unite these scattered resistance, and eventually established a national organization in accordance with the National will of the Turkish people. As if this were not enough, the most important document of the Turkish War of independence and also carrying the mission of the Turkish people, the National Pact was accepted and declared to the whole world in the First Assembly which had disturb the Entente States.

The matter that we mentioned above is that Atatürk is a leader who can easily integrate with the people, even in difficult and impossible circumstances. Atatürk, who has this characteristic, has always kept the concept of the people in the forefront while organizing the national struggle. For example, Atatürk had put such articles in place ‘The determination and decision of the nation will save the independence of the nation again.’ in Amasya circular letter, ‘It is essential that to rule the militia forces and to dominate the nation will.’ in Erzurum and Sivas Congresses. and as a result, he was going to put the idea of national sovereignty into practice by opening the Turkish Grand National Assembly on 23 April 1920 in Ankara.

After that, Ankara would be on the agenda to open a new National Assembly. Thus, the idea of national sovereignty would be realized by opening the Grand National Assembly in Ankara and Ankara would rise to the status of an important center of Turkey. Accordingly, the Grand National Assembly will be the highest authority and all the military, civilian authorities in Turkey and all the nation will no longer apply to Istanbul, but to Ankara. The Turkish nation will no longer depend on the Sultan in Istanbul, but on the Parliament in Ankara. Decisions about Turkey's future will be made in Ankara and all eyes will now be turned to Ankara.

The characteristics of the Grand National Assembly of Turkey can also be stated as follows: for the first time in history, the name ‘Turkey’ was officially adopted and started to be used with the meeting of this assembly. The legal character of this assembly is both a constituent assembly and remained in office until the liberation movement ended with victory and this Assembly continued and won the national struggle under the leadership of Mustafa Kemal Pasha. In addition, one of the most important tasks of this assembly meeting in Ankara is to determine the principles of the state.

In this context, since the representative committee had completed its task, a new government would be formed within the Parliament, whose actions could be continuously supervised by the parliament. Moreover, after the opening of the Turkish Grand National Assembly, the fronts would be organized and the transition period from the Militia forces operation to the regular and national army would take place.

In another matter, after the Assembly was convened in Ankara, it was clearly stated that the Parliament was the only decision-making authority on behalf of the nation with the promise of ‘Sovereignty Belongs To The Nation unconditionally’ and that there was no power over it, and even though the concept of the Republic was not spoken of, the course was towards the administration of the Republic. In this context, the Turkish Grand National Assembly placed the national struggle on a legitimate basis and also made great efforts in order to be recognized by other states and to be free from loneliness due to the politics being pursued outside.

In the opening speech of the Grand National Assembly, interim president Mr. Şerif said: ‘I open the Grand National Assembly by announcing to the whole world that our nation has begun to appoint and govern its future in full independence, both internally and externally’ and he added his words that ‘May god help the Caliph and Sultan of Ottoman for disyoking of foreigner oppression.’ After that, the assembly gathered its legislative, executive and judicial powers and was established on the basis of the ‘Union of forces’. In this case; the three powers as the power to make laws, enforce laws, and adjudicate were among the main duties of the assembly.

At this time, after the opening of the Parliament, the formation of the new government would be on the agenda. The members of the Executive Committee to be named ‘deputy’ would be elected by the Assembly and

held accountable to the Assembly, and the head of the assembly would also head the delegation of Deputies. In this direction, the proposal given by Mustafa Kemal Pasha was approved by the Grand National Assembly and fifteen Layiha commissions were established and in accordance with the law prepared by the Commission, a delegation of Deputies was elected in the Grand National Assembly on 02 May 1920. The chief of staff joined the ten member board.Chief Of Parliament; since he would also be chairman of the Executive Committee, Mustafa Kemal Pasha was appointed to the Office of this responsibility without having to be elected. Thus, a new government was established.

With the meeting of the Turkish Grand National Assembly, Mustafa Kemal Pasha applied to the Turkish nation, which is the main source of power and strength, and took the authority to lead such a great and holy struggle. Thus, thanks to Atatürk's unique genius and unprecedented leadership, the Turkish War of Independence was won and the state of the Republic of Turkey was established. After that, Ataturk, until the end of his life,made efforts for occurence of multi-party freedom parliamentary system, which is a requirement of the administration of the Rebuplic, in Turkey.

Key Words: Ankara, Ataturk, National will, Mondros Armistice, TBMM

GİRİŞ

Bilindiği gibi, geniş bir alana sahip olan Osmanlı Devleti'nin toprakları hem hammadde kaynakları ve hem de pazar açısından sömürgeci politika takip eden devletlerin dikkatini çekmiştir. Bu dikkat, büyük devletlerin zıt menfaatlerini de çatıştırmıştır. Çatışan bu menfaatler, Osmanlı Devleti'nin ömrünü bir müddet uzatmıştır; ama O'nu sonuçta yarı sömürge haline de getirmiştir.¹

Sömürge politikası güden batılı büyük devletler, asırlardan beri Ortadoğu'da hâkimiyet kurmuş Osmanlı Devleti'ni parçalamak için harekete geçmişlerdi. Şark Meselesi adı altında, bu muazzam topraklara sahip Türk Devleti'ni ortadan kaldırmak amacıyla onu “*Hasta Adam*” ilan ederek, çeşitli defalar aralarında gizli anlaşmalarla paylaşmışlardı.² Aralarında yaptıkları bu anlaşmalara dayanarak, yer yer Osmanlı Devleti'nin topraklarını fırsat buldukça işgal etmişlerdi. Böylece İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya, gibi devletler Osmanlı Devleti'nin ucundan kıyısından toprak koparmışlardı.

XIX. yüzyılda birliğini kurup, Sanayi İnkılabını da gerçekleştiren Almanya, ekonomik açıdan yeni bir güç dengesi olarak Avrupa'da yerini almıştı. Almanya Osmanlı İmparatorluğu'na sınırı olmayan ve görünürde de toprak isteğinde bulunmayan bir devlet olarak ortaya çıkmıştı. Bundan dolayı Osmanlı Devleti toprak bütünlüğünü korumak amacıyla, Almanya'ya yaklaşmaya başlamıştı.³ Osmanlı'nın Almanya'ya yaklaşması özellikle İngiliz-Alman, Alman-Fransız rekabetini arttırmıştır. Bu rekabetin sonucunda da Birinci Dünya Savaşı'nın patlaması Osmanlı Devleti'nin sonunu getirmiştir.

Böylece girmiş olduğu Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak çıkan Osmanlı İmparatorluğu sonuçta 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'ni imzalama durumuna gelmesi ile İtilaf Devletleri'ne, bu büyük imparatorluğu ortadan kaldırma, yani Şark Meselesini tamamen kendi istedikleri şekilde halletme fırsatı vermişti. Adı geçen mütarekenin 7.Maddesinden istifade eden İtilaf Devletleri “Türk Ata yurduna ve Türkün İstiklaline tecavüz etmeye” başlamışlardı.⁴

¹ Bayram Kodaman, “Avrupa Emperyalizminin Osmanlı İmparatorluğu'na Giriş Vasıtaları (1838-1914)”, *Milli Kültür*; Kültür Bak. Yay., C. 2, S.1, Ankara 1980, s. 24.

² Bu hususta daha geniş bilgi için bkz; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, C.2, Kısım 3, TTK Yay., Ankara1983, s. 466 vd.

³ Rosa Luxemburg, “Alman Emperyalizminin Harekât Alanı; Türkiye”, *Berlin-Bağdat, Almanya Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi*, Haz.: Ragıp Zarakolu, İstanbul1982, s.140.

⁴ Kemal Atatürk, *Nutuk*, C.1, MEB Yay., İstanbul 1982, s.14.

1. İrade-i Milliye Düşüncesi Uygulamaya Giriyor

Anadolu ve Trakya bölgelerinin İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi üzerine Türk Milleti Osmanlı Devleti idarecilerinden beklediğini bulamamış, canını namusunu, malını korumak amacıyla kendisini savunma durumuna geçmiş ve küçük gruplar halinde Milis Kuvvetleri meydana getirerek Bağımsızlık Savaşı'nı başlatmıştı. Böylece Mondros Mütarekesi ile eli kolu bağlı bir hale getirildiği bir sırada tevekküle boyun eğmeyerek başkalarının kendisine tayin edeceği akıbeti kabul etmemiştir. Bunun üzerine Türk Milleti haklarını savunmak amacıyla Milli Cemiyetler kurarak, yaşama azim ve kararında olduğunu göstermiştir. Hülâsa Türk Milleti bu tür faaliyetlerde bulunmakla Mondros Mütarekesi hükümleriyle kendisini bağlı saymamıştır. Bu sebeple de milli direnişe geçmiş, kendisine yapılmak istenilen haksızlıklara karşı önce sözle, gerektiği takdirde de silahla karşı koymak kararında olduğunu göstermiştir.

Bu sırada, Mustafa Kemal Paşa İstanbul Hükümeti tarafından Doğu Karadeniz Bölgesindeki çetecilik faaliyetlerini önlemek amacıyla görevlendirilmesi üzerine Bandırma Vapuru ile Samsun'a hareket etmişti. Oysa Mustafa Kemal Paşa kafasında sakladığı kendi fikriyle kayıtsız şartsız müstakil yeni bir Türk Devleti kurmak amacıyla, Anadolu'da başlayan dağınık milis güçlerini birleştirmek için, Samsun'dan başlamak üzere; Amasya, Erzurum ve Sivas'ta faaliyetlerde bulunmuş ve neticede Türk Milletinin isteği doğrultusunda milli bir teşkilat tesis etmişti.

Bu gelişmelere paralel olarak Türk Bağımsızlık Savaşı'nın en önemli belgesi olan Misak-ı Milli'nin 28 Ocak 1920 tarihinde Meclis-i Mebusan'da kabul edilerek bütün dünyaya ilan edilmesi İtilaf Devletleri'ni tedirgin etmişti. Misak-ı Milli'nin ilan edilmesi üzerine Anadolu'da başlayan Milli İradeye dayanan, Milli Mücadelenin de önü açılmıştı.

Misak-ı Milli'nin ilan edilmesi İtilaf Devletlerinin İstanbul'u işgali için iyi bir fırsat oluşturmuş ve 16 Mart 1920 tarihinde bu işgali gerçekleştirmiştir. İstanbul'un işgalinde Rauf Bey ve diğer bazı milletvekilleri tutuklanarak Malta'ya sürüldüler.⁵ Ayrıca İtilaf Devletleri askerleri her yere girerek, bazı Osmanlı askerlerini de katletmişlerdi. Hatta Harbiye Nazırı Fevzi Paşa bile, çalışma odasından süngülü askerler tarafından dışarı çıkarılmıştı. Bütün bu olaylar Meclis-i Mebusan'ın çalışmasını imkânsız bir hale getirdiği için, 18 Mart 1920 tarihinde Meclis, son oturumunda işgal altındaki bir şehirde; hür ve serbest bir şekilde çalışması mümkün olmadığından müzakerelerine ara vermişti. Daha sonra ise yeni kurulan Damat Ferit Hükümeti, 11 Nisan 1920'de Meclis-i Mebusan'ı fesh ettiğini ilan etmiştir.⁶

Milli Mücadele, Mondros Mütarekesi'nin haksız ve tek taraflı uygulanmasına karşı, dünya kamuoyunu uyandırmak amacıyla başlamış; kongreler ve beyannameler ile bu uyarma yapılmak istenmiştir. Fakat İtilaf Devletleri, dünya kamuoyunu dikkate almadan, üstelik İstanbul'u da işgal etmişlerdi, bu işgalden sonra, artık Osmanlı Devleti fiilen tarihe karışmış ve kurtuluş umudu da kalmamıştı. İşte bunun üzerine Anadolu'da başlayan Milli Mücadele'nin hukuki ve siyasi bir yapıya dönüştürülmesi gerekiyordu.

2. TBMM'nin Açılışı

İstanbul'daki Osmanlı Mebuslar Meclisinin bir daha açılmamak kaydıyla kapatılması üzerine artık Anadolu'da bir Millet Meclisinin açılması elzem olmuştur. Bu durum üzerine Ankara'da bulunan Mustafa Kemal Paşa harekete geçerek çalışmalara başlamıştı. Yapmış olduğu çalışmalar sonucunda; yeni bir seçim yapılarak Ankara merkez olmak üzere yepyeni bir millet meclisinin açılması kararına varmış ve bir beyanname yayınlayarak neticelendirmek

⁵ Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım*, C.2, İstanbul 1993, s. 37vd.

⁶ Lord Kinross, *Atatürk*, Sander Yay., İstanbul 1984, s.315 vd.; Ahmet Mumcu, *Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi*, İnkılap ve Aka Yay., İstanbul 1983, s.50.

istemişti. Bu hususta Mustafa Kemal Paşa'nın, 19 Mart 1920 tarihinde yayınladığı beyannamenin esasları şu maddelerden oluşmuştur:⁷

1) Ankara'da Millet işlerini yürütmek ve denetlemek üzere olağanüstü yetkilere sahip bir meclis toplanacaktır.

2) Bu meclise seçilecek üyeler, milletvekilleri ile ilgili kanuni şartlara uyacaklardır.

3) Seçimde sancaklar seçim bölgesi olacaktır.

4) Her sancaktan beş üye seçilecektir.

5) Her sancakta, kazalardan gelecek ikinci seçmenler ile sancak idare ve belediye meclisleriyle Müdafaa-i Hukuk yönetim heyetlerinden; illerde il merkez kurullarından ve il yönetim Kurulu ile il merkezlerindeki belediye meclisinden ve il merkezleriyle merkez ilçesi ve merkeze bağlı ilçelerin ikinci seçmenlerinden meydana gelecek bir heyet tarafından aynı günde ve aynı oturumda seçim icra edilecektir.

6) Bu meclis üyeliğine her fırka, zümre ve cemiyet tarafından aday gösterilebileceği, istekli olan da bu kutsal mücadeleye katılmak üzere bağımsız olarak adaylığını koyabilecekti.

7) Seçimlere mahallin, en yüksek mülkiye memuru başkanlık edecek ve seçimlerin doğru ve yolunda yapılmasından da sorumlu olacaktır.

8) Seçimler gizli oyla ve salt çoğunlukla yapılacak; oyları, kurulun kendi içinden seçeceği iki kişi, kurul önünde sayacaklardır.

9) Seçimler en geç on beş gün içinde Ankara'da çoğunlukla toplanmayı sağlamak üzere bitirilerek, milletvekilleri yola çıkarılacak ve sonuç milletvekillerinin adlarıyla birlikte hemen bildirilecektir.⁸

İşte bu beyanname gerçek bir demokrasi anlayışı içinde ilk meclis üyelerinin seçim biçimini gösteren değerli bir belgedir. Bu seçimler dışında Osmanlı Meclis-i Mebusan üyelerinden katılanlar da meclisin üyesi olacaklardır.⁹

22 Nisan 1920 tarihinde ise Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'daki sivil ve askeri makamlara bir telgrafla şu talimatı verdi:¹⁰ “ *Cenab-ı Hakk'ın lütfuyla Nisan'ın 23'üncü Cuma günü Büyük Millet Meclisi açılarak vazifeye başlayacağından, o günden itibaren, sivil ve askeri bütün makamların ve bütün milletin tek merciinin Büyük Millet Meclisi olacağı bilgilerinize arz edilir.* ”

Bu kısa ve öz talimat, tarihi bir nitelik taşımakta ve Ankara bu belge ile bir dönüm noktasına gelmiş bulunmaktadır. Bundan böyle Ankara, Türkiye'nin merkezi durumuna gelecek ve TBMM'de Ankara'da açılacaktır. Böylece TBMM en yüce kat olacak ve Türkiye'de bütün makamlar ve bütün millet bundan böyle İstanbul'a değil artık Ankara'ya başvuracaktır. Türkiye'nin geleceğiyle ilgili kararlar Ankara'da verilecek ve bütün gözler artık Ankara'ya çevrilecektir.¹¹

23 Nisan 1920 tarihinde Hacı Bayram Veli Camii'nde Cuma namazını kılan milletvekilleri, saat 13.45'te 120 mebus içerisinde en yaşlı üye olan Sinop Mebusu Şerif

⁷ Kemal Atatürk, *Nutuk*, C. 1, MEB Yay., İstanbul 1982, s. 421; Hıfzı Vahdet Velidedeoğlu, *İlk Meclis Milli Mücadele'de Anadolu*, Çağdaş Yay., İstanbul 1990, s.12.

⁸ Bu beyannamenin tamamı için bkz.: Kemal Atatürk, *Nutuk*, C.1, s. 421-422.

⁹ Yılmaz Altuğ, *Türk İnkılap Tarihi*, Üçdal Yay., İstanbul 1985, s.78.

¹⁰ K. Atatürk, *Nutuk*, C.1, s. 432; Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, C.1, İstanbul 1953, s. 357-358; Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, Merk Yay., İstanbul 1988, s. 625.

¹¹ Bilal Şimşir, *Ankara, Ankara, Bir Başkentin Doğuşu*, Bilgi Yay., Ankara 1988, s.192.

Bey'in(Alkan) başkanlığından toplanmışlardı. Meclis Şerif Bey'in şu konuşması ile çalışmalarına başlamıştır:

“İstanbul’un geçici kaydıyla yabancı kuvvetler tarafından işgal olunduğu ve bütün esasatıyla Hilafet makamı ve hükümet merkezinin bağımsızlığının kaldırıldığını biliyorsunuz. Bu duruma baş eğmek, milletimizin teklif olunan yabancı esaretini kabul etmesi demektir. Ancak tam bağımsızlık ile yaşamak için kesinlikle kararlı olan ve ezelden beri hür ve bağımsızlık ile yaşamış milletimiz esaret vaziyetine şiddet ve kesinlikle karşı koymuş ve derhal vekillerini toplamağa başlayarak Büyük Meclisimizi meydana getirmiştir.”

TBMM'nin yetkisine gelince: Bu yetki özellikle geçici başkanının konuşmasında ifadesini bulmuştur. *“Milletimizin dâhili ve harici tam bağımsızlık içinde geleceğini kendisi tayin ve idare etmeğe başladığını bütün dünyaya ilan ederek Büyük Millet Meclisini açıyorum”* diyen Şerif Bey, Halife ve Osmanlıların Padişahının yabancı boyunduruğundan kurtulması için Allah'ın yardımcı olmasını da istemiştir.¹² Bundan sonra da meclis, yasama, yürütme ve yargı yetkilerini kendinde toplamış ve *“Kuvvetler Birliği”* temeline göre kurulmuştu. Bu durumda; yasa yapma, yasaları uygulama ve yargılama gücü olarak üç yetki meclisin ana görevleri arasında bulunuyordu.¹³

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin önemini maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Tarihte ilk defa resmen *“Türkiye”* adı bu meclisin toplanmasıyla alınmış ve kullanılmaya başlanmıştır. Bu meclisin hukuki karakteri hem bir kurucu meclistir, hem de kurtuluş hareketi zaferle sona erinceye kadar görev başında kalacaktır.¹⁴
- 2) Milli Mücadele'yi Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde bu Meclis sürdürmüş ve kazanmıştır.
- 3) Ankara'da toplanan bu meclisin en önemli görevlerinden birisi de devletin esaslarını tespit edecek olmasıdır.
- 4) Heyet-i Temsiliye görevini tamamlamış olduğundan, TBMM'nin içerisinde oluşan ve yapacağı icraatlar sürekli bir şekilde meclis tarafından denetlenebilen yeni bir hükümet kurulmuştu. Bu hükümet ülkenin mukadderatını eline almıştır.
- 5) TBMM açıldıktan sonra cephelere çeki düzen verilmiş ve Kuva-yı Milliye Harekâtından düzenli ve milli bir orduya geçiş dönemi yaşanmış ve sonuçta da Milli Ordu kurulmuştur.
- 6) Ankara'da Meclis toplandıktan sonra, *“Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir”* sözü ile TBMM'nin Millet adına tek karar verici merci olduğu bunun üstünde hiçbir gücün olmadığı açıkça belirtilmişti. Artık Cumhuriyet kavramı ağıza alınmasa da, gidilen yol Cumhuriyet idaresine doğru olmuştur.
- 7) TBMM Milli Mücadele'yi meşru bir zemine oturtmuş ve ayrıca dışarıda da takip edilen siyaset gereği, başka devletler tarafından tanınmak ve yalnızlıktan kurtulmak amacıyla büyük çaba sabretmiştir.

3. Halk Hükümeti Kuruluyor

24 Nisan 1920 tarihinde de TBMM, Mustafa Kemal Paşa'yı Meclis Başkanlığına seçmiştir.¹⁵ Bu durumu takiben TBMM derhal bir hükümet kurmaya karar vermiştir. Nitekim

¹² H.V. Velidedeoğlu, *İlk Meclis Milli...*, s.17-18

¹³ A. Mumcu, *Türk Devriminin Temelleri...*,s.52vd.

¹⁴ Afet İnan, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, TTK Yay., Ankara 1977, s.68.

¹⁵ *Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri (1917-1938)- IV*, Haz.: Nimet Arsan, Türk İnk. Tar. Ens. Yay. Ankara 1964, s.302.

bu hususta aynı gün TBMM, Mustafa Kemal Paşa'nın bir önergesini şu esaslara göre kabul etmiştir.¹⁶

- 1) Hükümet teşkili zaruridir.
- 2) Geçici kaydıyla bir hükümet başkanı veya padişahın yerine bir makam tanımak caiz değildir.
- 3) Meclisin temsil ettiği milli iradeyi, vatanın mukadderatına hâkim tanımak esastır. TBMM'nin üstünde bir kuvvet mevcut değildir.
- 4) TBMM, kanun yapmak ve hükümet etmek yetkilerini kendinde toplar, Meclisten ayrılacak bir heyet meclise vekil olarak hükümet işlerini görür, Meclis Başkanı bu heyetinde başkanıdır. Bu maddelere ilave olarak konulan; "*Padişah ve Halife altında bulunduğu tazyikten kurtulduğu zaman, TBMM'nin tanzim edeceği kanuni esaslar dairesinde vaziyetini alır.*"¹⁷ Cümlesi ise, TBMM'nin üzerinde hiçbir kuvvetin olamayacağını açıkça belirtmektedir.

Bunun üzerine "Vekil" adıyla adlandırılacak İcra Heyeti üyeleri Meclis tarafından seçilerek Meclis'e karşı sorumlu olacaklar ve Meclis reisi aynı zamanda vekiller heyetine başkanlık edecekti. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa'nın vermiş olduğu teklif TBMM tarafından uygun görüldü ve on beş Layiha Komisyonu kuruldu ve Komisyon'un hazırladığı kanun uyarınca, 02 Mayıs 1920'de Büyük Millet Meclisi'nde Vekiller Heyeti seçimi yapıldı. On üyelik kurula Genel Kurmay Başkanı da katılmıştı. Meclis Reisi; aynı zamanda İcra Heyeti Başkanı da olacağından, Mustafa Kemal Paşa bu sorumluluk makamına seçime gerek kalmadan getirildi.¹⁸ Böylece yeni hükümet de kurulmuş oluyordu.

SONUÇ

Ankara gibi Orta Anadolu şehrindeki bu ilk Meclis, gaz lambası ışığı altında saç soba ısınmasında ve ortaokulun tahta öğrenci sıralarında oturan; gaz yağı tenekelerinden kurulu masalarda çalışan komisyonlar ile işliyordu. Mebuslar, kalacak otel, karın doyuracak temiz lokanta, hatta düzgün berber ve terzi bile bulamıyorlardı. Meclis Başkanı'nın kullandığı tek otomobilden başka, motorlu araç yoktu.¹⁹ Bütün bu olumsuzluklara rağmen, TBMM bir dakikasını bile boşa harcamamış ve milletin kurtuluşu için üstün bir gayret göstererek çalışmasını sürdürmüştür.

Böylece aktarılan bilgilerden anlaşılması gereken husus ise, zor ve imkânsız şartlarda bile Atatürk'ün kolay bir şekilde halk ile bütünleşebilen bir lider olmasıdır. İşte bu vasfı kendisinde bulunduran Atatürk, Milli Mücadele'yi teşkilatlarca halk kavramını daima ön planda tutmuştur. Örneğin Atatürk Amasya Tamimine "*Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.*" Erzurum ve Sivas Kongrelerine de "*Kuva-yı Milliyeyi amel ve İrade-i Milliye'yi hakim kılmak esastır.*" Maddelerini koydurmuş ve sonuçta da Ankara'da 23 Nisan 1920 günü TBMM'ni açarak Milli Egemenlik fikrini uygulamaya geçirmiştir.

İşte TBMM'nin toplanması ile Mustafa Kemal Paşa, kudret ve kuvvetin asıl kaynağı olan Türk Milletine müracaat ederek ondan böylesine büyük ve kutsal bir mücadelenin önderliği yetkisini almıştır. Böylece Atatürk'ün eşsiz dehasıyla, emsalsiz liderliği sayesinde Türk Bağımsızlık Savaşı kazanılmış ve sonuçta da Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulmuştur. Bundan sonra ise Atatürk, ömrünün sonuna kadar Cumhuriyet idaresinin bir gereği olan çok partili hürriyetçi parlamenter sistemin Türkiye'de gerçekleşmesi için çaba sarf etmiştir.

¹⁶ Kazım Öztürk, *Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları*, C. 1, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1981, s.72 vd.; A. İnan, *Türkiye Cumhuriyeti ve...*, s. 68.

¹⁷ Kemal Atatürk, *Nutuk*, C.2, MEB Yay., İstanbul, 1982, s.438; H. V. Velidedeoğlu, *İlk Meclis Milli...*, s.19

¹⁸ K. Atatürk, *Nutuk*, C. 2, s. 439-440; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*, ATAM Yay., Ankara 1989, s.60 vd.; Ercüment Kuran, "Türk Tarihinde Milli Egemenlik Kavramı (1919-1924 Dönemi)", *Atatürk'e Armağan*, 19 Mayıs Üniversitesi Yay., Samsun 1991, s.24.

¹⁹ Fahrettin Kırzioğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, Atatürk Üniv. Yay., Erzurum 1982, s.49-50.

KAYNAKÇA

- Atatürk, Kemal, *Nutuk*, C.1, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul1982.
- Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri (1917-1938)- IV*, Haz. Nimet Arsan, ATAM Yay., Ankara,1964.
- Bayur, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılabı Tarihi*, C.2, Kısım 3, TTK Yay., Ankara1983.
- Cebesoy, Ali Fuat, *Milli Mücadele Hatıraları*, C.1, İstanbul 1953.
- İnan, Afet, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, TTK Yay., Ankara1977.
- Karabekir, Kazım, *İstiklal Harbimiz*, Merk Yay., İstanbul 1988.
- Kırzıoğlu, Fahrettin, *Türk İnkılap Tarihi*, Atatürk Üniv. Yay., Erzurum 1982.
- Kinross, Lord, *Atatürk*, Sander Yay., İstanbul1984.
- Kodaman, Bayram, “Avrupa Emperyalizminin Osmanlı İmparatorluğu’na Giriş Vasıtaları (1838-1914)”, *Milli Kültür*, Kültür Bakanlığı Yay., C.2,S.1, Ankara, 1980.
- Kuran, Ercüment, “Türk Tarihinde Milli Egemenlik Kavramı (1919-1924 Dönemi)”, *Atatürk’e Armağan*,19 Mayıs Üniversitesi Yay., Samsun 1991.
- Luxemburg, Rosa, “Alman Emperyalizminin Harekât Alanı; Türkiye”,*Berlin-Bağdat, Almanya Emperyalizminin Türkiye’ye Girişi*, Haz.: Ragıp Zarakolu, İstanbul 1982.
- Mumcu, Ahmet, *Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi*,İnkılap ve Aka Yay., İstanbul1983.
- Orbay, Rauf, *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım*, C.2,İstanbul1993.
- Öztürk, Kazım, *Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları*, C.1, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1981.
- Şimşir,Bilal, *Ankara, Ankara, Bir Başkent'in Doğuşu*, Bilgi Yay., Ankara 1988.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Vahdet, *İlk Meclis Milli Mücadele’de Anadolu*, Çağdaş Yay., İstanbul1990.